

Zakpijpen, donderpadden en snotolfen

De vier jaargetijden van de Zeeuwsche kustwateren

WIM WILLEKENS

Onder de saaie grijze watermassa is vrijwel het hele jaar door veel meer te zien dan wij als landbewoners vermoeden. In deze jaarrond-impressie gunt duiker Wim Willekens ons een blik in de verborgen wereld op de zeebodem van de Zeeuwse kust. Hij kent de Zeeuwse wateren als zijn broekzak.

Het is najaar. De watertemperatuur daalt nu trager dan de buitenluchttemperatuur, zodat het voorkomt dat het in het water warmer is dan erboven.

Vindt boven water de voortplanting vooral in het voorjaar plaats, onder water gebeurt dit ook in de herfst. De platvissen, zoals de bot, de schar, de schol en de tong, trekken in deze maanden in groten getale naar de ondiepere wateren om kuit te zetten. Als het kouder wordt en het water afkoelt van tien tot zeven graden, is het de beurt aan de wulk om voor nageslacht te zorgen. De eikapsels van deze roofzuchtige huisjesslak, die graag een portie mosselen op zijn menu wil, spoelen na een hevige winterstorm als witte poreuze dotten op het strand aan.

Winterrust

In de wintermaanden staat het leven onder

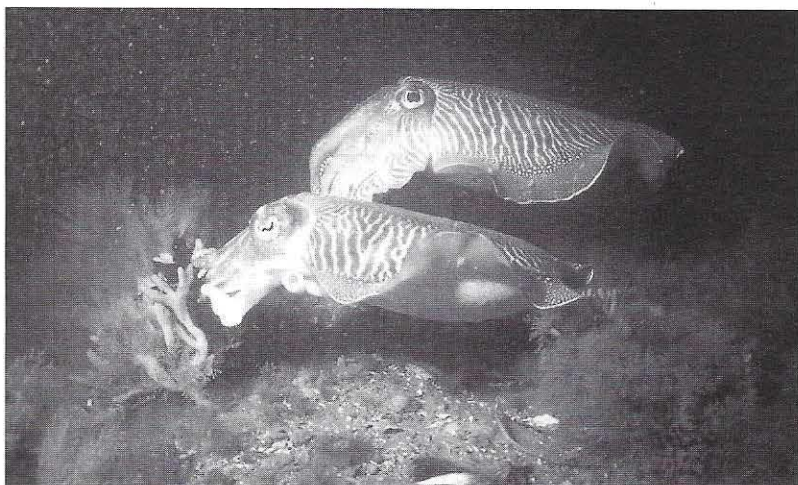
water stil. De temperatuur is dan onder de vier graden Celsius gezakt en er is weinig te zien, slechts enkele krabben, zeesterren en een donderpad of platvis die erg traag is door de lage temperatuur. De baksteenanemonen en zakpijpen (een soort pijpvormige holtedieren) hangen erbij of hun laatste uur geslagen is. Maar zodra de watertemperatuur boven de vijf graden stijgt, komen ze tot leven en gebeuren er mooie dingen. De baksteenanemonen krijgen hun felle oranje kleur terug en ze staan evenals de zakpijpen weer fier overeind. Overal zitten donderpadden. Deze vis die op de bodem leeft, bereidt zich in het vroege voorjaar voor om eitjes te leggen. Deze eitjes vertellen een verhaal op zich. Eerst zijn ze helderrood van kleur, maar naarmate de tijd vordert worden ze doorzichtig wit. De vis bewaakt de eitjes totdat deze na vijf weken uitkomen. In het licht van de duiklamp zijn dan de kleine larven te zien. Hun oogjes bewegen mee met de lichtstralen van de lamp.

Nep-kaviaar

In die periode kan de duiker nog een andere vis bewonderen, luisterend naar de bijzondere naam snotolf. Normaal leeft deze bodembewoner op een diepte van 20 tot 200 meter, maar om te paaien komt hij in dit jaargetij de ondiepere zeearmen in. De mannetjes spreiden in de paaitijd een geweldige kleurenpracht ten toon, van diep rood tot groenbruin op de rug. Het vrouwtje is wat milder gekleurd. Ook deze vis bewaakt zijn eitjes totdat ze na twee weken uitkomen. De eitjes van de Snotolf worden wel als nep-kaviaar verkocht.

Langzaam stijgt de watertemperatuur. Als deze ongeveer zeven graden is, is het de beurt aan de naaktslakken om soort voor soort hun eieren te leggen. De eipakketten van de algemeen in Nederland voorkomende naaktslakken zijn wit en zijn te onderscheiden aan hun verschillende symmetrische vormen, die variëren van een soort rokken tot cirkels met strengen eieren.

Dit gracieuze dier (de zee-kat) van zo'n 30 tot 40 cm lengte zoekt in het voorjaar in de Oosterschelde een plek om zich voort te planten (foto: Wim Willekens).

De Europese zeekeeft is het hele jaar door te zien (foto: Wim Willekens).

Voorjaarsactiviteit

Het is nu april of mei en inmiddels is de watertemperatuur opgelopen tot twaalf graden. Nu gebeurt er iets waar de meeste duikers zenuwachtig van worden: een soort inktvis, sepia oftewel de zeekeeft genoemd, zwemt met aanzienlijke aantallen de Oosterschelde in. Dit gracieuze dier van zo'n 30 tot 40 cm lengte zoekt hier een plek om zich voort te planten. Dit is een wonderlijk gebeuren: het vrouwtje ontvangt in de mantelholte, die zich aan de kopzijde bevindt, een zaadpakket van het mannetje. Het zaadpakket wordt gebruikt om meerdere eitjes te bevruchten. Daarna bindt het vrouwtje het bevruchte eitje met een soort bandje vast aan uitsteeksels op de bodem. Hiervoor kunnen allerlei artikelen worden gebruikt: een visnet, een fuikpaal, een geweispons of simpelweg een brok turf. De eitjes zijn zwart van kleur doordat het vrouwtje er inkt bij doet. De mannetjes-sepia blijft bij het vrouwtje om haar af te schermen. Als een ander mannetje het waagt om in haar buurt te komen wordt hij verjaagd. In eerste instantie dreigt hij, waarbij zijn kop een donkerrode kleur krijgt en als dit niet baat, draait het uit op een vangarm-gemeen. Het paren houden de Sepia's vol tot ze er letterlijk en figuurlijk bij neervallen. Ze zijn dan volledig ingeteerd en sterven. Wat overblijft zijn de witte kalkachtige ovalen die wij dan na een paar weken op het strand zien liggen. Dit zeeschuim, zoals het in de volksmond ook wel genoemd wordt, is het inwendige skelet en het drijforgaan van

een sepia. Het zeeschuim wordt in dierenwinkels verkocht en doet nog dienst in de kanariekooi, waar de vogels er hun snavel aan kunnen scherpen.

Zomer op de zeebodem

Het is nu zomer. De watertemperatuur stijgt naar 17 graden, bij een hele warme zomer naar 18 of 19 graden. Het jonge leven is geboren en de kleine sepia's jagen erop los. Tevens zijn er veel jonge platvissen te bewonderen. Het zicht voor de duiker wordt nu zwaar beperkt door rondzwevende algen die door het vele zonlicht en de hogere watertemperatuur goed gedijen. Het is de tijd voor palingen die zeker tegen de schemer wanneer zij op jacht gaan goed te zien zijn. Dit geldt ook voor de Europese zeekeeft, hoewel die het hele jaar door te zien is met zijn kleurige pantser van roodbruin tot blauw in de gewrichten.

De tijd gaat snel, er is weer een jaar voorbij. Toch is geen enkel jaar hetzelfde. Door de scheepvaart en de zachte winters vonden de afgelopen jaren de vreemdste dieren en planten de weg naar onze kust: zeepaardjes, onbekende naaktslakken en wieren en zelfs tropische vissen. Dus, wie weet wat de zee volgend jaar weer brengt.

WIM WILLEKENS IS DUIKER EN ONDERWATERFOTOGRAAF (AQUADIA)